чисельний розв"язок задачі /1/, /2/ з недостачею, а за схемою /6/ - /8/ - з надлишком.

1. Г о р д е з и а н и Д.Г., С а м а р с к и й А.А. Некоторые задачи термоупругости пластин и оболочек и метод суммарной аппроксимации //Комплексный анализ и его приложения. М., 1978. С.173-186. 2. К о р к у н а М.Д. Решение нелинейной задачи теплопроводности при интенсивном локальном и поверхностном нагреве методом сеток //Мат. методы и физ.-мех. поля. 1982. Вып.15. С.82-84. 3. С а м а р с к и й А.А. Теория разностных схем. М., 1983.

Стаття надійшла до редколегії 30.06.87

УДК 517.944:947

Марія Д.Мартиненко, Михайло Д.Мартиненко

ЕКВІВАЛЕНТНА ЛІНЕАРИЗАЦІЯ ДЛЯ ДЕЯКИХ НЕЛІНІЙНИХ КОЛИВНИХ СИСТЕМ

Наведемо наближені схеми розв"язування нелінійних звичайних диференціальних рівнянь другого порядку, що грунтуються на їх заміні лінійними рівняннями спеціального вигляду, як продовження публікацій [1-3].

1. Розглянемо задачу Коші

$$u'' + f(u)u' + g(u) = h(t), \tag{1}$$

$$u\Big|_{t=0} = u_0, \quad u'\Big|_{t=0} = u_1, \tag{2}$$

де u_0, u_1 - сталі, причому u_0 відмінна від нуля /цього завжди можна досягнути з допомогою заміни шуканого розв"язку/; $f(u)$, $h(t)$ - неперервні функції своїх аргументів, а $g(u)$ задовольняє умову Ліпшиця зі сталою K_g.

Рівняння /1/ перепишемо у такому еквівалентному вигляді:

$$u'' + \frac{d}{dt}\mathcal{F}(u) + g(u) = h(t), \tag{1'}$$

де

$$\mathcal{F}(u) = \int_{a_0}^{u(t)} f(\tau)\,d\tau \qquad (a_0 = \mathrm{const}). \tag{3}$$

Так визначена функція $\mathcal{F}(u)$ задовольнятиме умову Ліпшиця зі сталою $K_{\mathcal{F}}$.

Наближений розв"язок задачі /1'/ - /2/ визначимо як розв"язок наступної лінійної задачі Коші:

$$\tilde{u}'' + K_1 \tilde{u}' + K_2 \tilde{u} = h(t), \qquad /4/$$

$$\tilde{u}\Big|_{t=0} = u_0, \quad \tilde{u}'\Big|_{t=0} = u_1, \qquad /5/$$

де

$$K_1 = \frac{\mathcal{F}(u_0)}{u_0}, \quad K_2 = \frac{g(u_0)}{u_0}. \qquad /6/$$

Оцінимо близькість розв"язків $u(t)$, $\tilde{u}(t)$ задач /1/ - /2/ та /4/ - /5/, припускаючи, що $\tilde{u}(t)$ належить області визначення функцій $\mathcal{F}(u)$ і $g(u)$. Зобразимо їх різницю у такому вигляді:

$$u(t) - \tilde{u}(t) = -\int_0^t (t-\tau)\left\{\frac{d}{d\tau}\mathcal{F}(u(\tau)) + g(u(\tau)) - K_1 \tilde{u}'(\tau) - K_2 \tilde{u}(\tau)\right\} d\tau. \quad /7/$$

Після інтегрування за частинами /7/ набирає вигляду

$$u(t) - \tilde{u}(t) = \int_0^t \left\{\mathcal{F}(u(\tau)) - K_1 \tilde{u}(\tau) - \left[g(u(\tau)) - K_2 \tilde{u}(\tau)\right](t-\tau)\right\} d\tau. \qquad /8/$$

Враховуючи /6/, маємо

$$|\mathcal{F}(u) - K_1 \tilde{u}| < K_{\mathcal{F}} |u - \tilde{u}| + \left[\frac{|\mathcal{F}(u_0)|}{|u_0|} + K_{\mathcal{F}}\right] \cdot |\tilde{u} - u_0|, \qquad /9/$$

$$|g(u) - K_2 \tilde{u}| < K_g |u - \tilde{u}| + \left[\frac{|g(u_0)|}{|u_0|} + K_g\right] \cdot |\tilde{u} - u_0|. \qquad /10/$$

Враховуючи /9/ та /10/, із /8/ одержуємо нерівність

$$\max_{t \in [0, t_1]} |u(t) - \tilde{u}(t)| < \frac{A}{B} \max_{t \in [0, t_1]} |\tilde{u}(t) - u_0|, \qquad /11/$$

де

$$A = \frac{|\mathcal{F}(u_0)|}{|u_0|} + |t_1| K_{\mathcal{F}} + t_1^2 \left[\frac{|g(u_0)|}{|u_0|} + K_g\right];$$

$$B = 1 - |t_1| \cdot K_{\mathcal{F}} - t_1^2 \cdot K_g.$$

При цьому значення t_1 вибираєм так, щоб завжди була виконана умова $\beta > 0$. Різницю $u'(t) - \tilde{u}'(t)$ легко оцінити на основі аналогічних міркувань.

2. Розглянемо більш загальне нелінійне диференціальне рівняння

$$u'' + f(u)\varphi(u') + g(u) = h(t), \qquad /12/$$

де f, φ, g задовольняють умову Ліпшиця зі сталими K_f, K_φ, K_g; $h(t)$ - неперервна функція.

Нехай $\tilde{u}(t)$ - розв"язок такої лінійної задачі Коші:

$$\tilde{u}'' + K_1 K_3 \tilde{u}' + K_2 \tilde{u} = h(t),$$
$$\tilde{u}\Big|_{t=0} = u_0, \quad \tilde{u}'\Big|_{t=0} = u_1, \qquad /13/$$

де u_0, u_1 - відмінні від нуля сталі; $K_i \ (i=1,2,3)$ визначають рівності

$$K_1 = \frac{\varphi(u_1)}{u_1}, \quad K_3 = f(u_0), \quad K_2 = \frac{g(u_0)}{u_0}. \qquad /14/$$

Припускаючи, що розв"язок $\tilde{u}(t)$ задачі /13/ належить області визначення функцій f, φ, g, можна легко оцінити його близькість до розв"язку $u(t)$ вихідної задачі Коші /12/ - /2/. Насправді для відповідних різниць $u(t) - \tilde{u}(t)$, $u'(t) - \tilde{u}'(t)$ маємо очевидні рівності:

$$u(t) - \tilde{u}(t) = -\int_0^t (t-\tau)\left\{f(u(\tau))\varphi(u'(\tau)) - K_1K_3\tilde{u}'(\tau) + g(u(\tau)) - K_2\tilde{u}(\tau)\right\}d\tau, \qquad /15/$$

$$u'(t) - \tilde{u}'(t) = -\int_0^t \left\{f(u(\tau))\varphi(u'(\tau)) - K_1K_3\tilde{u}'(\tau) + g(u(\tau)) - K_2\tilde{u}(\tau)\right\}d\tau. \qquad /16/$$

Із /14/ та припущень відносно f, φ, g випливає нерівність

$$|f(u)\varphi(u') - K_1K_3\tilde{u}'| \le K_f K_\varphi |u-u_0| \cdot |u'-u_1| + K_f |\varphi(u_1)| \cdot |u-u_0| +$$
$$+ K_\varphi \cdot |f(u_0)| \cdot |u'-u_1| + \frac{|f(u_0)| \cdot |\varphi(u_1)|}{|u_1|} \cdot |\tilde{u}' - u_1|.$$

Звідси маємо

$$|f(u)\varphi(u')-K_1K_3\tilde{u}'|\leq \frac{1}{2}K_f K_\varphi(|u-\tilde{u}|^2+|u'-\tilde{u}'|^2)+a|u-\tilde{u}|+b|u'-\tilde{u}'|+$$

$$+c|\tilde{u}-u_0|^2+d|\tilde{u}'-u_1|^2+e|\tilde{u}-u_0|+h|\tilde{u}'-u_1|, \qquad /17/$$

причому сталі a, b, c, d, e, h виписуються явно на основі звичайних міркувань і залежать від K_f, K_φ, $|f(u_0)|, |\varphi(u_1)|$ та $|u_1|$. Формули /10/, /17/, /15/ та /16/ дають змогу оцінити

$\max\limits_{t\in[0,t_1]}|u(t)-\tilde{u}(t)|$, $\max\limits_{t\in[0,t_1]}|u'(t)-\tilde{u}'(t)|$ через $|\tilde{u}-u_0|$ та $|\tilde{u}'-u_1|$ при відповідному виборі t_1. Однак остаточні формули тут не наводимо внаслідок їхньої громіздкості. Більш прості оцінки можна одержати у випадку обмеженості однієї з функцій $f(u)$ або $\varphi(u')$. А саме, якщо $f(u)$ задовольняє умову Ліпшиця зі сталою K_f, крім того, існує така стала C, коли $|f(u)|\leq C$ для всіх u з області визначення цієї функції, то

$$|f(u)\varphi(u')-K_1K_3\tilde{u}'+g(u)-K_2\tilde{u}|\leq$$

$$\leq CK_\varphi|u'-\tilde{u}'|+[K_g+|\varphi(u_1)|\cdot K_f]\cdot|u-\tilde{u}|+$$

$$+\left[CK_\varphi+\left|\frac{f(u_0)\cdot\varphi(u_1)}{u_1}\right|\right]\cdot|\tilde{u}'-u_1|+\left[K_g+\left|\frac{g(u_0)}{u_0}\right|+|\varphi(u_1)|K_f\right]|\tilde{u}-u_0|.$$

Із /15/ та /16/ одержуємо

$$\max_{t\in[0,t_1]}|u(t)-\tilde{u}(t)|\leq t_1^2\max_{t\in[0,t_1]}\Big\{CK_\varphi|u'-\tilde{u}'|+[K_g+|\varphi(u_1)|K_f]\cdot|u-\tilde{u}|+$$

$$+\left[CK_\varphi+\left|\frac{f(u_0)\cdot\varphi(u_1)}{u_1}\right|\right]\cdot|\tilde{u}'-u_1|+\left[K_g+\left|\frac{g(u_0)}{u_0}\right|+|\varphi(u_1)|K_f\right]\cdot|\tilde{u}-u_0|\Big\}, \qquad /18/$$

$$\max_{t\in[0,t_1]}|u'(t)-\tilde{u}'(t)|\leq t_1\max_{t\in[0,t_1]}\Big\{CK_\varphi|u'-\tilde{u}'|+[K_g+|\varphi(u_1)|K_f]|u-\tilde{u}|+$$

$$+\left[CK_\varphi+\left|\frac{f(u_0)\varphi(u_1)}{u_1}\right|\right]\cdot|\tilde{u}'-u_1|+\left[K_g+\left|\frac{g(u_0)}{u_0}\right|+|\varphi(u_1)|K_f\right]\cdot|\tilde{u}-u_0|\Big\}. \qquad /19/$$

Із /19/ маємо

$$\max_{t\in[0,t_1]} |u'(t)-\tilde{u}'(t)| \leq \frac{t_1}{1-t_1CK_\varphi} \max_{t\in[0,t_1]} \Big\{ [K_g+K_f|\varphi(u_1)|]\cdot|u-\tilde{u}|+$$

$$+\Big[CK_\varphi+\Big|\frac{f(u_0)\varphi(u_1)}{u_1}\Big|\Big]|\tilde{u}'-u_1|+\Big[K_g+\Big|\frac{g(u_0)}{u_0}\Big|+K_f\cdot|\varphi(u_1)|\Big]\cdot|\tilde{u}-u_0|\Big\}.$$

Тому /18/ приводить до оцінки

$$\max_{t\in[0,t_1]} |u(t)-\tilde{u}(t)| \leq \frac{t_1^2}{1-t_1CK_\varphi-t_1^2[K_g+K_f|\varphi(u_1)|]} \times$$

$$\times \max_{t\in[0,t_1]} \Big\{ \Big[CK_\varphi+\Big|\frac{f(u_0)\varphi(u_1)}{u_1}\Big|\Big]\cdot|\tilde{u}'-u_1|+\Big[K_g+\Big|\frac{g(u_0)}{u_0}\Big|+K_f|\varphi(u_1)|\Big]\times$$

$$\times|\tilde{u}-u_0|\Big\} \qquad /20/$$

При виведенні оцінки /20/ припускали, що $t_1, C, K_\varphi, K_f, K_g$ задовольняють такі дві умови:

$$1-t_1CK_\varphi>0,$$

$$1-t_1CK_\varphi-t_1^2[K_g+K_f|\varphi(u_1)|]>0.$$

Аналогічну нерівність можна дістати і для $\max_{t\in[0,t_1]} |u'-\tilde{u}'|$.

На закінчення відзначимо, що є змога аналогічним шляхом розглянути випадок обмеженості функції $\varphi(u')$.

1. Мартиненко Марія Д., Мартиненко Михайло Д. Модифікований метод еквівалентної лінеаризації для нелінійних звичайних диференціальних рівнянь першого порядку // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. мех.-мат. 1987. Вип.27. С.55-57. 2. Мартиненко Марія Д., Мартиненко Михайло Д. Про модифікований метод еквівалентної лінеаризації для звичайних нелінійних диференціальних рівнянь першого порядку // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. мех.-мат. 1988. Вип.28. С.40-42. 3. Мартиненко Марія Д., Мартиненко Михайло Д. Еквівалентна лінеаризація для рівнянь Льєнара //Вісн. Львів. ун-ту. Сер. мех.-мат. 1988. Вип.28. С.42-45.

Стаття надійшла до редколегії 31.08.87